

Az Interdiszciplináris Doktori Program tájékoztató jellegű kurzusleírásai:

Az aktualizált kurzusleírásokat az oktatók töltik fel a neptun rendszerbe minden félév elején.

Értékek Szociológiája

A kurzus során a hallgatók megismerkednek az értékprobléma filozófiai, szociológiai és szociálpszichológiai dilemmáival. Bevezetést nyernek az értékek kutatásával foglalkozó hazai és nemzetközi kutatások vizsgálatába és eredményeibe. Az értékeknek kulcsszerepük van mind a társadalom, mind a személyiség integrációjában. Az értékek nehezen operacionalizálhatók. Több évtizede zajlik a világban és Európában az értékek kutatása. A gazdag empirikus anyag nincs arányban az elméleti reflexióval. A kurzus során néhány jól ismert nemzetközi összehasonlító kutatás (World Values Survey, European Values Study, European Social Survey adatbázisainak vizsgálata alapján bemutatunk néhány eredményt, melyeket a longitudinális-összehasonlító megközelítés révén kapunk. Ezáltal remélhetően az érték- kutatások erősségeit és gyengeségeit egyaránt szemléltetni tudjuk. A hazai kutatások közül mind országos reprezentatív, mind kisebb – marginális – közösségek kutatásainak módszereivel is megismerkednek a hallgatók.

Irodalom:

Csepeli, Gy., Prazsák, G. 2010. Örök visszatérés? Társadalom az információs korban. Heidegger, M. 2006. Nietzsche mondása: "Isten halott." In Heidegger, M. Rejtektutak. Budapest. 183-232. Huntington, S. 2008. A civilizációk összecsapása és a világrend átalakulása. Budapest: Európa Prazsák, G. 2016. Értékek és határhelyzetek. Habilitációs értekezés. ELTE TáTK. Prazsák, G. 2013. Kultúrák közötti meg(nem)értés. In Kulcskérdések a társadalomtudományban. Budapest: ELTE TáTK pp. 255-333 Váriné Szilágyi Ibolya. 1987. Az ember, a világ és az értékek világa. Budapest: Gondolat.

Dinamikus Szociológia I - II

Társadalmi dinamika a társadalmi innovációk keletkezésének és diffúziójának tükrében.

Multidiszciplináris megközelítés.

Megközelítésünkben az újdonságok keletkezése, illetve elterjedése a társadalmi változás két szorosan összefonódó, fogalmilag sem könnyen szétválasztható, de az elemzés szempontjából mégis elkülönítendő tényezője. Ezen előadások során döntően az innovációk keletkezésének körülményeivel foglalkozunk. Kiindulópontunk annyiban szociálpszichológiai, hogy feltételezzünk a mikroszociológia szintje, azaz az egyéni és a társas találkozásának színtere a társadalmi innovációk létrejöttének állandó forrása. A mikro szinten keletkező innovációk közül azonban nem mind, hanem elsősorban az ún. makró-innovációk létrejöttének körülményei érdekelnek. Ezek keletkezésének nincs sem általános elmélete, sem bevett módszertana, s az előadás egy lehetséges általános elmélet megalkotásához kíván hozzájárulni. Arra a

következtetésre fogunk ugyanis jutni, hogy a legkülönfélébb, valamiképp az újdonságok keletkezésével foglalkozó tudományág részkonceptióiból kiolvasható a makró-innovációk keletkezésének egy általános sémája. Ezen előadások anyaga, történészek (Szücs, Hajnal, Furet, Braudel), tudomány filozófus (Feyerabend), pszichológus (Csikszentmihályi), evolúcióbíológusok (Maynard Smith, Szathmáry) Koestler mint tudománytörténész és pszichológus, közgazdász (Jánossy), valamint fizikus (Tél) és mások együttesen sok ezer oldalnyi munkája.

Irodalom:

Fokas, Nikos: Evergreens, sensations and the rest. A quantitative analysis of dynamics of news articles on domestic politics *Review of Sociology* Vol. 14. (2008) Fokasz Nikosz (2006): Növekedési függvények, társadalmi diffúzió, társadalmi változás, *Szociológiai Szemle*, 3. szám Jánossy Ferenc (1979): Az akkumulációs lavina megindulása, Magvető Kiadó, Budapest Orthmayr Imre: Polányi Mihály és a társadalmi evolúció elmélete, *Polanyianna* 2002/1-2. Feyerabend, Paul A módszer ellen, *Atlantisz*, 2002. P40. Wessely Anna: Egy autopoietikus művészetszociológia, *Replika*, 2009. május, 66. szám, p101-109. Bognár Bulcsu: Miképpen lehetséges szociális rend? *Replika* 66. szám 2009. május, Niklas Luhmann: Kettős kontingencia, In *Bevezetés a rendszerelméletbe* p299-306, Gondolat, 2006 Niklas Luhmann: A kontingencia, mint a modern társadalom önértéke, In *Niklas Luhmann: A modernség megfigyelései*, AKTI-Gondolat, Budapest 2010. P59-80.

Módszertan I - II

A kurzus célja: a társadalomtudományi kutatások során gyakran alkalmazott kvalitatív és kvantitatív kutatási módszerek bemutatása. Kiemelten foglalkozunk a szociális reprezentáció elméletével és a szociológiai (szociálpszichológiai) narratív paradigmára épülő elemzési technikákkal, valamint a survey vizsgálatokkal, adatgyűjtésekkel. A felhasznált adatok semmiféle tudományban nem értelmezhetőek abszolút értelemben, hanem csak az adatgyűjtés módja által meghatározott értelmezési kereten belül. Például megadhatjuk a munkanélküliségi rátát, de ezt nehéz, sőt szinte lehetetlen értelmezni anélkül, hogy megmondanánk, hogy a szám a munkanélküliségi támogatásért jelentkezők száma alapján készült összesítés vagy egy felmérésben a magukat munkanélkülinek vallók arányán alapuló becslés. Az adatgyűjtés módja tehát már a legalapvetőbb adatok használói számára is fontos, és még inkább így van ez azokkal, akik az adatokat nem csak használják, hanem elemzik is. A kurzus az adatgyűjtés és adatelemzés néhány fontos kérdését tekinti át, azzal a céllal, hogy tájékozódási pontokat adjon abból a szempontból, hogy milyen kérdéseket lehet feltenni és milyen jellegű válaszokat lehet kapni adatok alapján. Nem foglalkozunk igazán részletesen egyetlen adatelemzési eljárással sem, inkább igyekszünk megkönnyíteni ezek későbbi elsajátítását, illetve a hallgatók által ismert módszereket megpróbáljuk helyes perspektívába helyezni. A kurzus doktori szintje részben a tárgyalás általános és általánosító szintjében, részben pedig a hallgatóktól elvárt hozzájárulásban nyilvánul meg.

Irodalom:

Héra Gábor-Ligeti György: Módszertan. A társadalmi jelenségek kutatása. Osiris Könyvkiadó, Budapest, 2005. Sıklaki István: Vélemények mélyén. A fókuszcsoporthoz tartozó módszer; a kvalitatív közvélemény- kutatás alapmódszere. Kossuth Kiadó, 2006 Burawoy, Michael (1991): Ethnography Unbound: Power and Resistance in the Modern Metropolis. Berkeley - Los Angeles, University of California Press. Rudas Tamás: Közvélemény-kutatás: Értelmezés és kritika. Budapest: Corvina, 2006.

Kulturális archetípusok I - II

A kurzus célja az emberről szóló modern tudományos diskurzusok rejtett, archetipikus mintázatainak feltárása. Az idegen és a másik, a deviancia, a művészet, a lélek betegségeivel való együttélés, a terápia gyakorlatai adnak mintáinak interaktív megbeszélése, esettanulmányok bemutatása révén mutatjuk be a modernitás tudattalanjaként megbúvó kulturális archetípusok repertoárját.

Irodalom:

Michel Foucault: A „kormányozhatóság”. In.: Foucault: A fantasztikus könyvtár. (Ford.: Romhányi-Török Gábor) Pallas Stúdió – Attraktor Kft., 1998. pp.106-124. Szabálykövet(él)ők és bajkeverők. Bevezetés a devianciák szociológiájába. Bp., Új Mandátum Kiadó, 2001. (Vál., az előszó és összekötőszöveget írta: Rácz József). G.H. Mead: Az én. In.: Mead: A pszichikum, az én és a társadalom. Gondolat, 1973. pp. Bernhard Waldenfels: Felelet arra, ami idegen. Egy reszponzív fenomenológia vázlat. (Ford.: Tengelyi László) www.c3.hu/~gond/tartalom/20/frawald.html Buda Béla: A mai pszichiátria. Hatalom, küzdelmek, intrikák. In.: Az elme gyógyítása. Kritikus pillantások egy különös orvosi szakterületre. Háttér Kiadó, 2011. Tengelyi László: A felelősség álláspontja. In.: Tengelyi L.: A bűn, mint sorseselemény. Atlantisz, 1992. Aron Gurevics: A sagák személyiségképe. In.: Az individuum a középkorban. Atlantisz, 2003. pp. 50-73. Kerényi Károly: Hérosztörténetek. Bevezetés. In.: Kerényi: A görög mitológia II. Szukits Kiadó, 1997.

Szociálpszichológia:

Az európai kulturális hagyomány a legutóbbi időkig masszívan tudatcentrikus volt, amit a felvilágosodás racionalizmusa még jócskán fel is erősített. Ez alól csak néhány 18. századi skót filozófus és pszichológus, valamint Freud volt kivétel. Az utóbbi évtizedek kutatásai, részben az idegtudományok óriási fejlődése révén, amivel szorosabbá vált a kapcsolatuk a kognitív és szociálpszichológiával, kis túlzással paradigmaváltást eredményeztek azzal, hogy felismertük a kognitív tudattalan, vagy ahogy Timothy Wilson nevezi adaptív tudattalan jelentőségét. Bár ez az új szemlélet még messze nem vált általánossá a szociálpszichológiában, de meggyőződésem, hogy a mai és jövőbeni kutatások és alkalmazások középpontjában a tudattalan kognitív

folyamatok és a tudattalan és tudatos folyamatok interakciója áll és fog állni. Ezért tartom lényegesnek ezt a szemléletváltást megalapozni ezzel a kurzussal, melynek anyaga az elmúlt 10 év során folyamatosan gazdagodott és finomodott.

Irodalom:

Timothy D. Wilson (2010) Ismeretlen önmagunk. A tudattalan új megközelítése. Budapest: Háttér Kiadó

Daniel M. Wegner (2009) A tudatos akarat illúziója. Budapest: Kossuth Kiadó

Professzori Szeminárium I - IV

A

A professzori szeminárium a program egyedülállóan fontos órája, ahol az összes doktorjelölt rendszeresen lehetőséget kap arra, hogy bemutassa és a megvitassa kérdésfeltevéseit, hipotéziseit, kutatási módszereit, majd a kutató munka során nyert eredményeket. A szemináriumot a program vezetője és az egyik alapozó tárgy oktatója vezeti. Az első képzési ciklus mindkét évfolyamának hallgatói számára kötelező a részvétel.

Tutori konzultáció

A tutori konzultáció a doktorjelölt és a témavezetője közötti rendszeres online és offline konzultációs forma. A konzultációk célja, hogy a doktorjelölt tartsa a kutatási menetrendet, beszámoljon a releváns szakirodalomról, alkalmazza a kutatási módszereket, helyesen interpretálja az eredményeket, és magabiztosan haladjon a disszertáció megírásához vezető úton.

Teadélután

A teadélutánok lehetőséget adnak a program valamennyi hallgatója számára, hogy megismerkedjenek a hazai szellemi, kulturális és üzleti élet kiemelkedő személyeivel, megvitassák velük a témájuk szempontjából fontos aktuális kérdéseket. A találkozások arra is lehetőséget adnak, hogy a hallgatók tágítsák kapcsolati hálójukat.